

ΑΙ ΙΔΕΕΣ ΤΩΝ ΝΕΟΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ *)

Υ Π Ο
Γ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΝΕΤΑΝΤΗΣ Θ. ΛΙΤΣΙΟΥ

“**Χ**στερα ἀπὸ τὶς ἐποχὲς ποὺ γέμισαν τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ ἀμφιβολίες, ἔρχεται ἡ κούραση, ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ φοβᾶται τὴν ἔρευνα, θέλει τὸ δόγμα, στὴν ἀσυζήτητη τοῦ δόγματος ἀναγνώριση γυρεύει τὴν γαλήνη. Ἐποχῆς τέτοιας γέννημα εἶναι ὁ νεοπυθαγορισμός. Ἡ ἀνθρώπινη διανόηση κουράστηκε ἀπὸ τὴν θετικὴν ἔρευνα. Κοίταξε πρὸς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν τῆς πίστης, τὴν μεταφυσικὴν ἐποχήν, ζήλεψε τὴν ἀφροντισιά της. Νὰ ξαναγυρίσῃ πίσω, δὲν μποροῦσε, ζήτησε λοιπὸν κάτι ποὺ νὰ τὴν ἴκανοποιεῖ, μὰ καὶ νὰ τὴν ἀναπαύῃ—τὴν ἐπιστήμην τυμένη στὸ οὐρανὸν τοῦ δόγματος. Σὲ τέτοιους χρόνους ἰδεολογικῶν μεταβολῶν ἀντιστοιχοῦνε πάντοτε καὶ πολιτικὲς μεταβολές, γιατὶ τὸ πολίτευμα ὅπως καὶ οἱ ἰδέες μιᾶς ἐποχῆς εἶναι ἀντικαθρέφτισμα τοῦ ἴδιου ψυχικοῦ της κόσμου. Ο κόσμος ἀφῆκεν τὰ δημόκρατικὰ—θετικὰ—πολιτεύματα, καὶ στράφηκεν στὴ μεταφυσική, στὴ θεολογία, δηλαδὴ στὴ ἁωμαϊκὴ μοναρχία. Ἡ δωμαϊκὴ μοναρχία ἦταν μία κατάσταση, ποὺ ἀνταποκρίνοταν σὲ μιὰ ἰδεολογικὴ τάση καὶ δὲν μποροῦσε παρὰ θάχε τὴν θεωρία της. Σ* ὅλα αὐτὰ ἀπάντηση εἶναι ὁ νεοπυθαγορισμός, κίνημα δογματικό.¹⁾ Ήτον ὅτι ἀκριβῶς ζητοῦσε τὸ πλῆθος. Σ* αὐτὸς χρωστᾷ τὴ μεγάλη του ἔξαπλωση, καὶ προπάντων στὸ πολὺ κοινό, καθὼς μαρτυρᾷ ὁ Σενέκας.²⁾”

ΣΗΜ. Τίδες καὶ Ἀρχεῖον Φιλοσόφίας ἔτος ΣΤ' τεῦχος 3ον.

1) Brehier Histoire de la philosophie 1927 τομ. I σελ. 440 Croiset Histoire de la littérature grecque τομ. V σελ. 408.

2) Chaignet Pythagore et la philosophie pythagoricienne 1873 τομ. II σελ. 305.

Ε.Υ.Δ.Π.Σ.Κ.Ε.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Οι ίδεες τόρα αὐτές, οί ντυμένες μὲ τὸ δωρικὸ τοῦ δόγματος ἔχουν λογιῶν λογιῶν προέλευση, πρᾶγμα πολὺ φυσικό, ἀν σκεψτοῦμε ἀπὸ τὴ μία πῶς τότε ἡ Ρώμη ἔνωνε κάτω ἀπὸ τὸν ἀετό της χιλιῶν λογιῶν λαούς, κι' ἐξ ἄλλου δτι δι νεοπυθαγορισμὸς ἀναφάνηκεν στὴν Ἀλεξάνδρεια³⁾ δηλαδὴ στὸ κέντρο ὅπου ἀναμίχτηκαν οἱ ἀνατολικὲς μὲ τὶς δυτικὲς ίδεολογίες. Οἱ πηγές του λοιπὸν μποροῦν νὰ ζητηθοῦν στὶς αἰγυπτιακές, ἀνατολικές, ὁρφικὲς διδασκαλίες.⁴⁾ Μὰ ἡ χυρία του πηγὴ ὑπῆρξεν ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία, καὶ ξέχωρα ἀπὸ ὅλους τοὺς φιλοσόφους δι πλάτωνας καὶ οἱ νεοπλατωνικοί. Ἡ ἐπίδραση αὐτὴ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ στὸ νεοπυθαγορισμό, κατέληξεν στὴ τελικὴ τοῦ νεοπυθαγορισμοῦ ἀπορρόφηση ἀπὸ τὸ νεοπλατωνισμό. Οἱ θεωρίες τόρα ποὺ συναντοῦμε στὰ νεοπυθαγορικὰ κείμενα ἔχουν μεταξύ τους διαφορές, προερχόμενες ἀπὸ τὸ δτι παράχτηκαν μέσα σὲ διάστημα τεσσάρων αἰώνων, γιὰ μερικὲς τέτοιες θὰ μιλήσουμε.

II

Ἀπὸ τὰ ζῶα ποὺ ὑπάρχουν ἀπάνω στὴ γῆ, ἄλλαι μποροῦν νὰ γενοῦν «εὔδαιμονα». κι' ἄλλα δχι. Μποροῦν δὲ νὰ εὔτυχήσουν μόνα δσα ἔχουνε λογικό, γιατὶ ἡ εὔτυχία δὲ μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς τὴν ἀρετή, καὶ προϋπόθεση τῆς ἀρετῆς εἶναι τὸ λογικό, δηλαδὴ ἡ δύναμη τοῦ νὰ θέλῃ κανένας καὶ νὰ μπορῇ νὰ κάνῃ τὸ σωστὸ «κύριος οὗτος ἔντι καὶ ἀρετὰν ἐπιτηδεῖσαι καὶ κακίαν ζαλῶσαι»⁵⁾ καὶ «ἄ δ' ἀρετὰ ἐγγίγνεται τὰ λόγον ἔχοντι».⁶⁾ Τόρα τὰ λογικὰ ζῶα, ἄλλα εἶναι μόνα τους εὔδαιμονα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε ἐξωτερικὴ ἐνέργεια, τέτοιο εἶναι ὁ Θεός. Τουναντίον ἄλλα ἔχουν ἀνάγκη καὶ ἐξωτερικοῦ στοιχείου, γιὰ νὰ γενοῦνε τέλεια, τέτοιο εἶναι ὁ ἀνθρώπος «βίος ἀνθρώπου τέλης Θεῷ μὲν λείπεται, τὸ μὴ αὐτοτελὲς ἦμεν».⁷⁾ Ο ἀνθρώπος λοιπὸν ἔχει ἀνάγκη, γιὰ νάβοῃ τὴν τελειότητά του ἔνα στοιχεῖο ἐξωτερικό.

Αὐτὸ τὸ ἐξωτερικὸ στοιχεῖο εἶναι ὁ βίος σὲ κοινωνία, καὶ μάλιστα

3) Chaignet ἔνθ. ἀν., τομ. II σελ. 301.

4) Chaignet ἔνθ. ἀν. τομ. II σελ. 304, σελ. 310.

5) Εὐρύφαμος ἐν Mullach Fragmenta graecarum philosopharum τομ. II fr. 2.

6) Ἰππόδαμος ἐν Mullach II fr. a.

σὲ κοινωνία ὀργανωμένη μὲ ὄνθιμιστικὲς διατάξεις, δηλαδὴ ἔχει ἀνάγκη τῆς πολιτείας «εἰς γὰρ ἔκαστος ἀνθρώπων αὐτὸς καθ' αὐτὸν οὐδεὶς ἔδων μετὰ τὸ ζῆν ἐν ὅμιοφροσύνᾳ ἔχναι καὶ ἔνναρμαγὰ πολιτείας καὶ αὐτὸς καθ' αὐτὸν ἕκανδος γέγονε». ⁶⁾

Γιατί ἀν ἡ ὅμιοφριά, ἢ ἀντρεία μποροῦν νὰ ὑπάρξουνε σ' ἓνα μονάχα ἔχωρα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀπ' ἐναντίας ἡ εὐδαιμονία, ἢ ἀρετὴ δὲ μποροῦν γὰρ ὑπάρξουνε σὲ ἔναν, γιατί εἶναι ἴδιοτητες ὅχι τοῦ ἀτόμου ἀλλὰ τοῦ συνόλου, καὶ ἀπὸ τὸ σύνολο ἀντικαθρεφτίζονται στὸ κάθε ἄτομο χωριστὰ «εὐδαιμονία δὲ καὶ ἀρετὰ ψυχᾶς... καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἐνὶ ὅτικαι ἐν τῷ ὅλῳ». Γιαυτὸ δ ἀνθρωπος κατευθύνεται στὸ βίο τὸν ὀργανομένο σὲ πολιτεῖες «μὴ ὑπαρχοίσας δ' εὐνομίας περὶ τὰς πόλεις οὐκ ἀν δύναιτο τις ἀγαθὸς εἶναι ἢ εὐδαιμων» ⁷⁾.

⁸⁾ Ακριβῶς δὲ ὅπως στὴ λύρᾳ ⁸⁾ ἔχουμε τὶς διάφορες χορδὲς ποὺ χτυπούμενες σύμφωνα μὲ ὀρισμένους νόμους ἀπ' τὸν ἔμπειρο παράγουνε ἀρμονία, ἔτσι καὶ μέσ' τὴν πολιτεία ὑπάρχουνε διάφορες τάξεις, τὶς σχέσεις τῶν ὅποίων κανονίζουν ωρισμένες διατάξεις, κι' ὅταν τὴν πολιτεία σύμφωνα μ' αὐτὲς τὶς διατάξεις τὴ διευθύνει ὁ ἔμπειρος, βγάνει τὴν ἀνώτερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἀρμονίες, ποὺ ἀνεβάζει τὸν ἀνθρωπο πρὸς τὸ θεῖο «οὐθὲν γὰρ οὔτε κοσμοπρεπὲς καὶ τῶν θεῶν ἄξιον ἔργον ἀνθρώποις πέπρακται ως πόλιος εὐνομουμένας συναρμογά» ⁹⁾. Οἱ τάξεις αὐτὲς εἶναι οἱ ἀρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι ¹⁰⁾, σ' ἄλλες δὲ πηγὲς ἔχουμε πιὸ ἀναλυτικὴ διαίρεση ¹¹⁾ σὲ κυβερνήτες πολιτικοὺς «διανοίᾳ κυβερνώντων», στρατιωτικοὺς «δυνάμει κυβερνώντων» καὶ τρίτον στὸ ἄλλο πλῆθος ποὺ μὲ τὶς εἰσφορές του συντηρεῖ τὴν πολιτεία «τρίτον δὲ τῶν ἐκπλαρώσει καὶ χορηγίᾳ τῶν ἀναγκαίων» ¹²⁾. Τῶν τάξεων αὐτῶν

7) Εὐρύφαμος ἔνθ. ἀν. Cicero de republica βιβλ. II κεφ. XLIII

8) Εὐρύφαμος ἔνθ. ἀν. Cicero ἔνθ. ἀν. βιβλ. I κεφ. 7.

9) Ἀρχύτας ἐν Mullach I fr. 1ε' σελ. 1554. «Ἡ διαίρεση αὐτὴ καθὼς ἀναφέραμεν ἀπαντᾷ στοὺς παλαιοὺς πυθαγορείους (δὲς τὴ μελέτη μου στὸ Ἀρχεῖο τῆς φιλοσοφίας 1935 σελ. 323) καὶ στὸν Πλάτωνα «ἀρχοντες δὲ καὶ ἀρχόμενοι ἐν ταῖς πόλεσιν ἀναγκαῖον εἶναι» Νόμοι γ, 690. 'Απ' τές πηγὲς τοῦτες πήρανε οἱ νεοπυθαγόρειοι τὴ διάκριση αὐτῆς.

10) Ἐπόδαμος ἐν Mullach II fr. β'.

11) Στὸ σχηματισμὸ τῆς διάκρισης αὐτῆς εἶναι φανερὴ ἡ ἐπίδραση τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ποὺ καὶ σ' αὐτὴν ἀπαντοῦμε τὴν ἕδια διαίρεση, χρηματιστικόν, ἀπικουρεικόν, βουλευτικόν, Πλάτωνος Πολιτεία δ' 441.

οἱ ἔδιες πηγὲς κάνουνε ἄλλες δευτερεύουσες διαιρέσεις, ποὺ δὲν ἀναφέρουμε¹³⁾). Μεταξὺ τώρα αὐτῶν τῶν τάξεων, διδάσκουν, ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ἄλλη λοεξάρτηση, ἡ εὐτυχία τῆς μιᾶς ἔξαρταται ἀπὸ τὴν εὐτυχία τῆς ἄλλης «οὗτως ἔχει πότε ἄλλαλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καθάπερ καὶ τῆς ἀλύσιος τοὺς χρίκοις»¹⁴⁾). Στὶς τάξεις αὐτὲς ἡ κοινωνικὴ παρατήρηση τοὺς ἀναγκάζει νὰ προσθέσουνε μιὰν ἄλλη, τοὺς δούλους. Τὴν κατηγορία αὐτὴν τὴν διακρίνουνε λεπτομερέστερα σὲ δούλους κατὰ τὸ θετὸ δίκαιο, σὲ δούλους κατὰ τὸ φυσικὸ δίκαιο, δηλαδὴ ἀνθρώπους γεννημένους γιὰ τὰν δοῦλοι «καὶ φορτία βαστᾶσαι καὶ διακονίας ὑπομένειν μήτε δὲ ἀρετὰν μήτε κακίαν ἐπιδεχόμενος»¹⁵⁾), καὶ στὴν κατηγορία τέλος τῶν ὅσων ἔξαχρειώθηκαν ἐπειδὴ ἔγιναν δοῦλοι τῶν παθῶν του.

Τὶς βιωτικὲς οχέσεις τὶς ρυθμίζουν, εἴπαμε, ὠρισμένες διατάξεις. Γι' αὐτὲς τὶς διατάξεις ἔχουμε ἀρκετὲς πληροφορίες, ποὺ μποροῦμε νὰ τὶς διακρίνουμε σὲ δύο κατηγορίες, σὲ ὅσες ἀναφέρονται στὴν ἔξωτερικὴ φύση τῶν ρυθμιστικῶν διατάξεων, καὶ σὲ ὅσες ἀφοροῦνται τὴν ἔσωτερικὴ οὐσίαν τους.¹⁶⁾ Απὸ ἔξωτερικὴν ἀποιψιν ἔξετάζοντες τοὺς ρυθμιστικοὺς κανόνες τοὺς διακρίνουνε¹⁷⁾), σὲ δίκαιον «νόμους», ἥθικὴ «λόγους» καὶ ἔθιμοτυπία «ἐπιτηδεύματα ἐθῶν»¹⁸⁾). Διακρίνουνε δὲ τὸ

Συγγενῆς εἶναι καὶ ἡ διαίρεση τοῦ 'Ιπποδάμου τοῦ Μελησίου «κατεσκεύαζε πόλιν . . . εἰς τρία διυρημένην. Ἐποίει ἐν μέρος τεχνίτας, ἐν δὲ γεωργοὺς τρίτον δὲ τὸ προπολεμοῦν καὶ τὰ δπλα ἔχον». Ρ.ζικὰ διαφέρει ὁ 'Ιππόδαμος στὸ δημοσιονομικὸ πρόβλημα, γιατὶ στὴ πολιτεία του φόροι δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ μόνον δημοσία γῆ, γιὰ νὰ ίκανοποιοῦνται οἱ ἀνάγκες τῶν ἀρχόντων καὶ ὑπερασπιστῶν τῆς πολιτείας 'Αριστοτέλους Πολιτικὰ II, 8.

12) Κάποια σπουδαιότητα ἔχει ἡ διαίρεση τῆς τρίτης τάξης σὲ τεχνίτες ἀγρότες, ἐμπόρους, σίγουρα ἐμπνευσμένη ἀπ' τὸν 'Αριστοτέλη

13) Βρύσιος ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐν Mullach II fr. 10. Οἱ ιδέες αὐτὲς σήμερα ὑποστηρίζονται ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς καὶ νεοκλασσικοὺς οἰκονομολόγους

14) Βρύσιος ἐνθ. ἀν. 'Η διάκριση σὲ δούλους κατὰ τὸ θετὸ καὶ τὸ φυσικὸ δίκαιο ἔχει πηγὴ τὸν 'Αριστοτέλη Πολιτικὰ A, β.

15) 'Ιππόδαμος ἐν Mullach II fr. β'.

16) Εἰς τοὺς ἀρχαίους ἀπιντᾶ μονάχα ἡ διάκριση σὲ δίκαιον καὶ ἥθικὴ δ διαχωρισμὸς τῇς ἔθιμοτυπίας ως μέρους τῶν ρυθμιστικῶν διατάξεων εἰναι πρωτότυπη ιδέα τῶν νεοπυθαγορείων· ἡ ιδέα τους αὐτὴ ἔμεινε ἔνη ἀπὸ τὸ δίκαιο καὶ τὴ πρακτικὴ. Πρὸ ὅλιγων χρόνων ἀναφάνηκε στὸ φιλοσοφικὸ

δίκαιον ἀπὸ τοὺς ἄλλους αὐτοὺς κανόνας τονίζοντας τὸν ἔξαναγκαστικό του χαρακτῆρα «νόμοις τὰ μὲν φόβοις κατέχοντες ἀπερύκοντες τὰ δέ». Γιὰ τὴν ἐσωτερικὴν οὖσία τῶν ϕυμιστικῶν κανόνων, διδάσκουν, πῶς πρέπει νὰ ἔναι ὥφελιμοι¹⁷⁾, δηλαδὴ συμφέροντες στὴν πολιτεία. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, ἵδιαίτερα γιὰ τὸ δίκαιον, μᾶς λέγουν, ὅταν οἱ νόμοι ἀκολουθοῦνται τὸ φυσικὸν δίκαιον «μιμεόμενοι τὸ τῆς φύσεως δίκαιον»¹⁸⁾, δηλαδὴ τὸ δίκαιον τὸ πηγάζον ἀπὸ τὸ λογικόν, καὶ δὲν εἶναι αὐθαίρετα κατασκευάσματα. Μὰ αὐτὸ τὸ φυσικὸν δίκαιον, τὸ δίκαιον τὸ πρόσκούμενο, δὲν εἶναι τὸ ἕδιο γιὰ ὅλες τὶς χῶρες καὶ τοὺς λαοὺς, γιατὶ κατὰ τόπους καὶ λαοὺς ἄλλες ἀνάγκες πρέπει νὰ ἔχουν πρητήρεται, καὶ αὐτὸ τὸ δίκαιον πρέπει νὰ βασίζεται στοὺς γεωοικονομικοὺς δόρους κάθε τόπου «δεῖ δὲ ποτὲ χώραν ποτὶ τόπους ἀποβλέπεν τὸν νόμον, οὔτε γὰρ πᾶσι γῇ τοὺς αὐτοὺς καρποὺς φέρει, οὔτε πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπων τὴν αὐτὴν ἀρετὴν προσδέξασθαι δύναται.»¹⁹⁾, ἀν πραγματικὰ ὁ νομοθέτης θέλει νὰ πετύχῃ τὸ σκοπὸ τοῦ δικαίου «ὅπως διμόλιγος ἦ καὶ σύμφωνος τοῖς αὐτοῖς μέρεσιν, ἄλλὰ μὴ στασιάζουσα καὶ διαμαχούμενα»²⁰⁾. Ἀλλο χαρακτηριστικὸ τοῦ δικαιίου εἶναι, ὅτι οἱ νόμοι πρέπει νὰ ἔναι γενικοί, δηλαδὴ νὰ ἀποβλέπουνε στὸ συμφέρον ὅχι μιᾶς τάξεως ἄλλὰ ὅλης τῆς πολιτείας, «συμφέρον δὲ τῇ πολιτεικῇ κοινωνίᾳ αἴκα μὴ μόναρχος ἦ καὶ ἵδιωφελής, κοινωφελής δὲ καὶ διὰ πάντων διατείνων»²¹⁾. Σ* αὐτοὺς τοὺς νόμους χρωστοῦν ὑπακοὴ οἱ πολῖται. ἀν θέλουνε νὰ εὐτυχήσουνε «πᾶν τὸ δικαιοσύνης χωρὶς ἀσθετικὸ μὲ τὸν Stammier πάλιν ἡ διάκριση τῶν ϕυμιστικῶν κανόνων αὲ δίκαιο, ἡθικὴ, ἐθιμοτυπία, δηλαδὴ δπως πρὸ τόσων αἰώνων διδαξαν οἱ νεοπυθαγόρειοι. Γιὰ τὸ Stammier καὶ τὴ διάκριση τῆς ἐθιμοτυπίας ἀ.τὸ τὸ δίκαιο δὲς Τριανταφυλλόπουλος Κ. Γενικὲς ἀρχὲς Ἑλλ. ἀστ. δικαίου (1926) σελ. 23—Τσάτσου Κ. τὸ πρόβλημα τῆς ἐρμηνείας τοῦ δικαίου (1932) σελ. 59.—Μ. Ginsberg. La philosophie du droit de R. Stammier. ἐν Archives de philosophie du droit 1932 τεῦχ. 4.

17) Ἰππόδαμος ἔνθ. ἀν. Ἀρχύτας ἐν Mullach I fr. fr. 15' Πανδ. I, I, 11 (Paulus).

18) Ἀρχύτας ἔνθ. ἀν. Πανδ. I, III, 14 (Paulus).

19) Ἀρχύτας ἔνθ. ἀν. — Cicero ἔνθ. ἀν. βιβλ. III κεφ. XV. Τὴν ἀξία τῶν γεωοικονομικῶν δόρων διδάσκει ὁ Ἀριστοτέλης στὰ οἰκονομικὰ Β, I.

20) Ἰππόδαμος ἔνθ. ἀν.

21) Ἀρχύτας ἐν Mullach I fr. 15'—Πανδάκται I, III, 8 (Ulpianus). Διάφορος ἀντίληψις στὸ Πλάτωνα Νόμοι δ. 714.

νὲς ἔστιν»²²). Μέσα στὰ σύνορα τόρα ποὺ χαράζουν οἱ ρυθμιστικὲς διατάξεις δὲ πολίτης εἶναι ἐλεύθερος νὰ κάνῃ δὲ θέλει «δὲ ἀρχόμενος ἐλεύθερος»²³). «Οταν δὲ δράση τοῦ ἀνθρώπου ὑπερβῇ τὰ σύνορα ποὺ βάζει δὲ νόμος, δὲν εἶναι πιὰ τότε ἐλευθερία, ἀλλὰ ἀναρχία «πᾶς ἀναρχίας πληρωθεὶς καὶ τὸν ὑπάτω ἀπωσάμενος φόβον σκιρτᾷ καὶ παρανομεῖ παντοδωπὸς γινόμενος»²⁴)!

Τυῦ ἀψύχου νόμου χριάζεται ἐφαρμοστῆς, ἄλλος νόμος αὐτὸς μὰ ἔμψυχος δὲ ἀρχῶν. «Ως πρὸς τὸ εἰδος τοῦ ἀρχοντος οἱ περισσότεροι ὑποστηρίζουνε τὴν ἴδεα τῆς βασιλείας «νόμων δὲν ἔμψυχος βασιλεύει». ²⁵) «Ο δὲ βασιλεὺς δὲν εἶναι κοινὸς ἀνθρώπος «θειότατον δὲ βασιλεὺς ἐν τε κοινῷ φύσει πλεονεκτεῖ τοῦ κρείσσονος, τὸ μὲν σκεῦος τοῖς λοιποῖς ὅμοιος, οἵα γεγονὼς ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, ὑπὸ τεχνίτου δὲ ογκασμένος λόγοτον δις ἐτεχνίτευσεν αὐτὸν ἀρχετύπῳ χρώμενος ἔαυτῷ». ²⁶) «Ἐτσι λοιπὸν σὰν θεῖον πρᾶγμα δὲ βασιλεὺς ἐρχεται στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν οὐρανὸν «ἀπόδαμον ἔστι χρῆμα καὶ ἔνον ἐκεῖθεν ἀφιγμένον πρὸς ἀνθρώπους». ²⁷) Ανάλογος πρὸς τὴν προέλευσή του εἶναι καὶ ἡ σχέση του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους «ἔχει δὲ ὡς Θεὸς ποτὶ κόσμον βασιλεύει, ποτὶ πόλιν»²⁸) διότι «Θεὸς ἐν ἀνθρώποις παρεσχημάτισται». ²⁹) Μιὰ ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν πρέπει νάχη ὅλες τὶς ἀρετὲς τοῦ οὐρανίου βασιλέως «μὴ τὸν κατὰ γῆς βασιλέα δύνασθαι μηδεμίᾳ τῶν ἀρετῶν ἐλλαττοῦσθαι τοῦ κατ' οὐρανὸν βασιλέως»³⁰) «Ἐτσι εἶναι σοφός, ³¹) τὸ πρόσωπόν του εἶναι ἰερόν, διότι «φύσιος ἀχράντου μετέσχεν», ³²) εἶναι ἡ ἐκπροσώπηση τοῦ δικαίου. Πρέπει δὲ τὰ κυβερνῆ μὲ τὸ δίκαιο, ποὺ ἔβαλεν αὐτὸς δὲν ἕδιος, καθὼς δὲ Θεὸς κυβερνᾷ τὸν κόσμον μὲ τοὺς νόμους πουύβαλεν «πρῶτον ὡν ιόμος

22) Πρόκλος εἰς Πλάτωνος Πολιτείαν ἐκδ. Βασιλείας 1544 σελ. 353.

23) Ἀρχύτας ἐν Mullach I fr. 18'. ἐτσι οἱ νεοπυθαγόρειοι θεωροῦντε τὴν νομοθεσία σὰν ἔξωτερικὸ πτυχίο μέσ' τὸ δικοῖο ὑπάρχει κλεισμένη ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια· ἵδια ἀντίληψη Haupiou droit administratif. ἐκδ. 12 σελ. 353 — Fleiner Διοικητικὸν σελ. 78.

24) Ἰππόδαμος ἐν Mullach II fr. β'. καὶ Ἀριστοτέλης Πολιτικὰ A, 1, 15.— 25) Ἀρχύτας ἐνθ. ἀν. — 26) Ἐκφαντος ἐν Mullach I fr. 6. σελ. 536.— 27) Ἐκφαντος ἐν Mullach I fr. 6 σελ. 537.

28) Διωτογένης ἐν Mullach fr. 1. vol. I.— 29) Διωτογένης ἐνθ. ἀν. — 30) Ἐκφαντος ἐνθ. ἀν. — 31) Σθενίδας δὲ λυχός ἐν Mullach I fr. 5.— 32) Ἐκφαντος ἐνθ. ἀν.

τούτῳ γὰρ ὁ βασιλεὺς νόμιμος». ³³⁾ Οἱ πολῖται χάρις στὴν πάνσοφη κηδεμονίᾳ του μποροῦν νὰ εὐτυχήσουν, αὐτὸς βοηθῷς ὅσους ἔχουν ἀνάγκη, διορθώνει ὅσους πέσουνε σὲ ἀδικίες, γιαυτὸς ὅλοι τοῦ χρωστοῦν ὑπακοὴ καὶ λατρεία καὶ πρέπει νὰ ζοῦνε σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμά του στὴν ἀρετήν ³⁴⁾.

‘Υπάρχουνε δῆμοις καὶ μερικοὶ ποὺ ἀναγνωρίζουν μὲν τὴν τελειότητα καὶ τὸ Θεῖο τῆς βασιλείας, μισοῦν τὸν ὄχλο «θρασὺ καὶ προπετὲς τὸ πολὺ πλῆθος», ³⁵⁾ μὰ ἀναλογιοῦνται τὸ δυσκολόβρετο τῆς τελείας βασιλείας «ταχέως γὰρ ὑπὸ τρυφᾶς καὶ ὕβριος ἀλλάσσεται». ³⁶⁾ Καὶ καθὼς λέγει ὁ Κικέρων, ἡ βασιλεία εἶναι τὸ πιὸ εὔθραυστο πολιτεύμα, γιατὶ ἐνα λάθος εἶναι γι' αὐτὴ μοιραῖο. ³⁷⁾ Γιὰ δὴ αὐτὰ μερικοὶ νεοπυθαγόριοι προτιμοῦν μίαν ἀνάμιξη τῶν τριῶν πολιτειακῶν μορφῶν, μὲ ἀπόλυτη σχεδὸν ἐπικράτηση τῆς ἀριστοκρατίας. ³⁸⁾

32α'. Βρισκόμαστε στὸν α' αἰῶνα π. χ. καὶ μ. χ., ὅταν σχηματίζεται ἡ ἰδέα τῆς Ρωμαϊκῆς θεοκρατικῆς μοναρχίας. Γιὰ τὴν ἴερότητα τοῦ ἀρχοντος λέγει κιόλας ὁ Κικέρων ἐνθ. ἀν. βιβλ. VI κεφ. VII, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς Ρωμαίους 1γ 1-8. Πλέον συγκεκριμένα ἐκφράζουν τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς των διὰ τὴν θεοκρατικὴν μοναρχίαν ὁ Βιργίλιος ἐκλογὴ I καὶ Αἰνείας Ἀστ. 286 ὁ Ὁράτιος ὥδὴ I, 21 - III, 25 ἰδὲ καὶ Lamarre Histoire de la littérature Latine au temps d' Auguste I σελ. 391. Οἱ γενικὲς αὐτὲς ἰδέες τῆς ἐποχῆς ἐπέδρασαν τοὺς νεοπυθαγορείους, στὸν σχηματισμὸν τῆς θεωρίας των περὶ δικαίου. “Ἐται σὰν ἐκπρόσωποι τῶν ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς των μᾶς δίνουνε τὴν πρώτη θεωρητικὴ κατασκευὴ τῆς θεοκρατικῆς μοναρχίας. Γιὰ τὸ ξήτημα τῆς ἐπέδρασης τῶν γενικῶν ἰδεῶν κάθε ἐποχῆς στὶς θεωρίες τοῦ δημοσίου δικαίου B. Mirkine Quetzévitich droit international et droit constitutionnel (Academie droit international Recueil des cours vol 38).

32 β'. Ἡ θεοκρατικὴ βασιλεία βρίσκει τὴν ἀνάπτυξή της στὴ βυζαντινὴ ἐποχή. Ἀναγράφουμε μερικὲς πηγὲς ποὺ ἐκφράζουν ἰδέες δῆμοιες μὲ τοὺς νεοπυθαγορείους. Tanta § 18 - Πανδέκται I, III (31) (Ulpianus), I IV(¹) (Ulpianus) - Λεόντος ἐπιτομὴ προοίμιον ἔκδ. Μομφεράτου σελ. 2, - λόγος Ἀγ. Κωσταντίνου εἰς Σωτέρανον Α' ιεζ' - Συμβὸν Θ)κης σ. 128.

33) Ἀρχύτας ἐν Mullach I fr. 18'. — Βασιλικά II, VI τέτλος θ'.

34) Ἐκφαντος ἐν Mullach I fr. 7 σελ. 538.

35) Ἰππόδαμος ἐν Mullach II fr. β'. Βασιλικά (2,1) 1δ' σχόλιον «τοῦ χυδαίου ὄχλου».

36) Ιππόδαμος ἐνθ. ἀν. Ἀρχύτας ἐν Mullach I fr. 15'.

37) Cicero ἐνθ. ἀν. βιβλ. II κεφ. XXIII.

38) Ιππόδαμος ἐνθ. ἀν. Ἀρχύτας ἐνθ. ἀν. Cicero ἐνθ. ἀν. ΙΙ, 28.